

Πολεμική Κατοχή

Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος © 2021

Έννοια

- Δεν περιλαμβάνεται ορισμός στις Συμβάσεις της Γενεύης (1949)
- Άρθρο 42 Κανονισμών Σύμβασης IV Χάγης (1907): πραγματικός (de facto) εχθρικός στρατιωτικός έλεγχος επί του εδάφους (όλου ή μέρους) του άλλου εμπολέμου
- Κοινό Άρθρο 2 (2) Συμβάσεων Γενεύης (1949): εφαρμογή των Συμβάσεων σε περίπτωση μερικής ή ολικής κατοχής του εδάφους ενός συμβαλλόμενου μέρους, ακόμη κι αν δεν προβλήθηκε αντίσταση.
- «Αποτελεσματικός έλεγχος» = καθοριστικός παράγων για την εφαρμογή του δικαίου της κατοχής – εξειδικεύει την έννοια της άσκησης «εξουσίας»
- *Γνωμοδότηση για το Τείχος στην Παλαιστίνη (2004)*: Εφαρμογή της 4ης Σύμβασης Γενεύης στην Κατεχόμενη Παλαιστινιακή περιοχή. §§ 95-101: Η Σύμβαση εφαρμόζεται εάν: 1) υφίσταται ένοπλη σύρραξη 2) μεταξύ συμβαλλομένων μερών. Το Άρθρο 2 (2) δεν αποσκοπεί να περιορίσει την εφαρμογή της Σύμβασης. Πρόθεση των συντακτών της Σύμβασης: η προστασία αμάχων που περιέρχονται με οποιονδήποτε τρόπο στα χέρια κατέχουσας δύναμης.
- Διαιτησία Αιθιοπίας-Ερυθραίας – Κεντρικό Μέτωπο (Αξίωση της Αιθιοπίας) (2004)

Εννοιολογικές παραλλαγές

- Πολεμική κατοχή stricto sensu: 1) επιβάλλεται από τον εμπόλεμο 2) επί του εδάφους του άλλου εμπολέμου 3) στη διάρκεια ένοπλης σύρραξης 4) πριν τη σύναψη ανακωχής.
- Εξομοιώνονται με πολεμική κατοχή:
- 1. Περιπτώσεις κατοχής που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με ένοπλη σύρραξη [π.χ. Γερμανία 1945, Ιράκ 2003, Μακροχρόνιες κατοχές (Παλαιστινιακά εδάφη, Β. Κύπρος)]
- 2. Παράνομη παρουσία Κράτους σε μη-αυτοδιοικούμενη περιοχή [π.χ. Ναμίμπια, Α. Τιμόρ]
- 3. Κατοχή εδάφους ουδετέρου Κράτους
- Δεν αποτελεί κατοχή ο έλεγχος εδάφους από συμμαχικά στρατεύματα μετά την απελευθέρωση ή εκδίωξη του εχθρού: εφαρμογή του δικαίου ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έναρξη Πολεμικής Κατοχής

- Άρθρο 42 Κανονισμών Σύμβασης IV Χάγης (1907): όταν στρατιωτική διοίκηση εγκαθίσταται σε μια περιοχή.
- *Υπόθεση Κονγκό κ. Ουγκάντα (2005)* §§ 172-173 [εθιμικό δίκαιο όπως αντανακλάται στο Άρθρο 42 Κανονισμών της Χάγης]: μια περιοχή θεωρείται κατεχόμενη όταν πραγματικά τίθεται υπό την εξουσία εχθρικού στρατού και η κατοχή εκτείνεται μόνο επί του εδάφους όπου αυτή η εξουσία έχει εγκαθιδρυθεί και ασκείται. Ζήτημα αποδείξεως εγκαθίδρυσης και άσκησης εξουσίας από εχθρικές δυνάμεις.

- Κριτήρια:
  1. Φυσική παρουσία ξένων στρατιωτικών δυνάμεων στο έδαφος (μέρος ή σύνολο) άλλου Κράτους χωρίς τη συναίνεσή του
  2. Η τοπική κυβέρνηση δεν μπορεί ουσιαστικά ή καθόλου να ασκήσει εξουσία στο κατεχόμενο
  3. Οι ξένες στρατιωτικές δυνάμεις ασκούν εξουσία στη θέση της τοπικής κυβέρνησης
- Αν δεν συντρέχει κάποιο από τα παραπάνω κριτήρια = δεν έχουμε κατοχή
- Εξαίρεση: Η «λειτουργική προσέγγιση» στην κατοχή = αποτελεσματικός έλεγχος χωρίς φυσική παρουσία – Λωρίδα της Γάζας (2005-σήμερα) [UN Report of Commission of Inquiry into the Gaza Conflict of 2014)
- Αρμοδιότητες Κατέχουσας Δύναμης
- Περιορισμένες αρμοδιότητες: προσωρινός χαρακτήρας – μη μεταβολή εδαφικού καθεστώτος
- Λύση πρακτικής ανάγκης: το κενό διοίκησης δεν είναι προς το συμφέρον ούτε της κατέχουσας δύναμης ούτε του πληθυσμού της κατεχόμενης περιοχής
- Περιορισμένες αρμοδιότητες: διοίκηση ως καθημερινή διαχείριση & προστασία της ασφάλειας των δυνάμεων κατοχής
- Άρθρο 43 Κανονισμών Χάγης (1907): τήρηση δημόσιας τάξης και ασφάλειας – σεβασμός της νομοθεσίας που ισχύει στο κατεχόμενο έδαφος, εκτός εάν εμποδίζεται απόλυτα.
- “εκτός εάν εμποδίζεται απόλυτα”: στρατιωτική αναγκαιότητα – προστασία της δημόσιας τάξης – δεν επιτρέπεται μεταβολή δικαιοδοσίας ή νομοθεσίας
- **Αρμοδιότητες**
- Άρθρο 64 Σύμβαση Γενεύης IV (1949) [έγκυρη ερμηνεία του “εκτός εάν εμποδίζεται απόλυτα”- αφορά το σύνολο της νομοθεσίας]
- §1: συνεχιζόμενη ισχύς της ποινικής νομοθεσίας του κατεχομένου εδάφους, εκτός εάν συνιστούν απειλή για την ασφάλεια της κατέχουσας δύναμης ή εμποδίζουν την εφαρμογή της Σύμβασης
- §2: η κατέχουσα δύναμη δύναται να εισάγει κανονισμούς που είναι θεμελιώδεις (εξαιρετικά αναγκαίοι) για την τήρηση της τάξης και την προστασία της ασφάλειας της κατέχουσας δύναμης και την προστασία της υποδομής της διοίκησης από την κατέχουσα δύναμη
- Δικαίωμα σύστασης δικαστηρίων
- Απαγόρευση εισαγωγής της νομοθεσίας της κατέχουσας δύναμης
- Η εισαγωγή προοδευτικών ρυθμίσεων σύμφωνα με το δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είναι παράνομη
- Ζήτημα: Αποτρόπαιο καθεστώς του κυρίαρχου της κατεχόμενης περιοχής
-
- **Υποχρεώσεις**
- Απαγόρευση λεηλασίας
- Απαγόρευση συλλογικής τιμωρίας- λήψης ομήρων – εκτοπίσεων
- Απαγόρευση εποικισμού της κατεχόμενης περιοχής
- Απαγόρευση μεταβολής του εδαφικού καθεστώτος της κατεχόμενης περιοχής

- Απαγόρευση να υποχρεωθεί ο πληθυσμός της κατεχόμενης περιοχής να δηλώσει πίστη ή υποταγή στην κατέχουσα δύναμη
- Απαγόρευση ένταξη του πληθυσμού στην πολεμική προσπάθεια της κατέχουσας δύναμης
- Επιτρέπεται η αναγκαστική εργασία αλλά μόνον εντός της κατεχόμενης περιοχής και με αμοιβή
- Διατήρηση των διοικητικών και δικαστικών αρχών του κυρίαρχου κράτους
- Φορολογία
- Επιτάξεις δημοσίων / ιδιωτικών κτιρίων – νοσοκομείων - τροφίμων

Λήξη Πολεμικής Κατοχής

- Άρθρο 6 (3) Σύμβασης Γενεύης IV (1949): Ένα έτος μετά την λήξη των εχθροπραξιών - Άρθρο 3 (β) ΠΠ I (1977)
1. Αποχώρηση ή Εκδίωξη της κατέχουσας δύναμης ή Απώλεια Αποτελεσματικού Ελέγχου
  2. Πολιτικός Διακανονισμός του Εδαφικού καθεστώτος: Άσκηση δικαιώματος αυτοδιάθεσης του λαού της κατεχόμενης περιοχής ή Διεθνής Συμφωνία (γνήσια συναίνεση της κυβέρνησης του κατεχόμενου εδάφους) εκχώρησης της κυριαρχίας στην κατέχουσα δύναμη ή Απόφαση ICJ ή γενικευμένη αναγνώριση. Η μονομερής προσάρτηση απαγορεύεται (π.χ. Υψώματα Γκολάν 1980)
  3. Τερματισμός της κατοχής αλλά οι δυνάμεις της κατέχουσας δύναμης παραμένουν με βάση τη συναίνεση της κυβέρνησης του κατεχόμενου εδάφους
    - Ιαπωνία (1952)
    - Δ. Γερμανία (1955)
    - Ιράκ (2004)